

GEEN LIEVE GEZICHIES

Nederland Museumland is deze winter overladen met aantrekkelijke tentoonstellingen. Suze Robertson in Museum Panorama Mesdag spant de kroon. Een verrassing in een klein maar zeer verzorgd museum in Den Haag.

✂ Door Tim Zeedijk

‘In de eerste week van oktober kwam een vriend uit Kopenhagen een paar dagen over. Drie dagen Nederlandse musea, grasduinen door het aanbod. David Hockney in Teylers Museum. De Nieuwkomers in het Frans Hals Museum, Vlaamse kunstenaarsimmi-granten in Nederland rond 1600. En alle schuttersstukken van Frans Hals zijn in het museum bij hoge uitzondering bij elkaar gebracht. In Amsterdam zagen we de nieuwe collectiepresentatie van het Stedelijk Museum en de indrukwekkende tentoonstelling Youth, van Anna Imhof. Een overwel-digende installatie die je de keel dicht-knijpt. De burens van het Van Gogh Museum presenteren Gustav Klimt als een Golden Boy en laten zien waar Klimt zijn inspiratie vandaan haalde. Ook in het Mauritshuis in Den Haag draait het om inspiratie bij de ten-toonstelling Flash Back, Hollandse Meesters gemengd met werk van hedendaagse fotografen. En er is een bescheiden selectie van meesterwerken uit de Frick Collection in New York op bezoek. Rembrandts meesterlijke Zelfportret uit 1658 behoort tot een groep van wereldvermaarde werken uit de Westerse kunstgeschiedenis en is maar zelden in Nederland te gast. Zo is er van alles te zien in Nederland en tevreden hapten we een haring op de Grote Markt in Haarlem en aten

we kibbeling bij de kraam voor het Binnenhof. Maar de echte traktatie was een onverwacht fraaie tentoonstelling in een museum waar we in geen jaren geweest waren. Het weer-zien met het enorme cilindervor-mige Panorama dat Hendrik Willem Mesdag in 1880 met collega’s schil-derde was op een ouderwetse manier behaaglijk. Na veel opgeblazen ten-toonstellingsvormgeving is deze negentiende eeuwse low-tech kijk-doos op reuzenformaat een verade-ming. En een feest voor het oog. Ik kon me niet herinneren dat het werk je zo kan meenemen in de illusie van een strandwandeling naar een hoog punt op de duinen bij Scheveningen. Geen kitsch of ingewikkeld effect-bejag, geen geforceerde actualisering of toevoegingen van de eigen tijd, onleesbare teksten met gezwollen ideeën over de mogelijke betekenis van kunst, maar een eenvoudig pano-rama, een uitzicht over zee door de ogen van de 19de -eeuwse meesters van licht en lucht. Ook Vincent van Gogh ging er samen met Theophile de Bock, een van de schilders van het Panorama Mesdag, heen, toen het schouwspel net geopend was. Hij prees het werk van zijn collega-schil-der: *Le seul défaut de ce tableau est de ne pas avoir de défaut* [het enige gebrek van dat schilderij, is dat het geen gebreken heeft].

Je kan je afvragen of hierin geen sub-tiel afprijzen van het werk schuilt. Immers, is het allemaal niet té mooi? Zo’n heerlijk duingezicht op 120 strekkende meter canvas van 14 meter hoog? Tot op de dag van vandaag het grootste schilderij van Nederland. Is dat niet te zoetsappig voor de com-plexe wereld van vandaag? En trou-wens, hoe zit het met de complexe wereld van de jaren 1880 – 1920, de periode dat Suze Robertson aan haar eigenzinnige oeuvre werkte?

In de compacte en zeer elegante bene-denzalen van Museum Panorama Mesdag is er een gebalanceerde ten-toonstelling aan haar stoere werk gewijd. Samen met de uitvoerige en goed gedocumenteerde catalogus die bij de tentoonstelling is verschenen wordt hier het leven en werk van een buitencategorie kunstenaar gepre-senteerd. In de eerste plaats is ze een vrouw, en alleen daarom al een uit-zondering in het door mannen gedo-mineerde werkveld. Ze stond zeker niet alleen, er waren meer en ook net als haar goedverkopende vrouwelijke kunstenaars aan het einde van de 19de eeuw, maar zo zelfstandig en onafhankelijk als Robertson zijn er maar een paar.

Robertson, dochter van een Haagse ambtenaar en opgegroeid in een kostschool in Wassenaar, genoot een opleiding tot tekenlerares in Den Haag, Amsterdam en Rotterdam. Ze vestigde zich in 1883 op 27-jarige leeftijd in Den Haag als kunstenaar, en maakt in die jaren deel uit van de bruisende kunstscene van die stad: de mannen en vrou-wen van de Haagse School. Als je het redelijk middle of road werk van Robertson uit die vroege jaren bekijkt, dan vraag je je af hoe het mogelijk is dat een ambitieuze maar nog amper verkopende kunstenaar daarmee in haar levensonderhoud kon voorzien. Ze had echter van haar oom en peetvader geleerd hoe ze beurseffecten kon beheren en had spaargeld waar ze op kon interen. En dat is meteen een tweede opmer-kelijke kwalificatie: gedurende haar hele leven is Suze Robertson geheel financieel onafhankelijk – al was het niet altijd gemakkelijk en moest ze er hard voor werken. Maar met die zelfstandigheid was gewaarborgd dat ze artistiek gezien kon doen wat ze wilde. Een enkele keer nam

ze een opdracht aan, om deze na dagen geploeter terug te geven en de koper dan maar een keuze uit bestaand werk te laten maken ‘doodgelukkig dat ik mijn vrijheid terug had, om weer te maken wat ik zelf verkoos’ (zo schrijft Robertson in een brief aan Richard Bisschop op 11 augustus 1904).

Wat kenmerkt haar werk dan eigenlijk? Geroemd als de vrouwelijke Van Gogh of een voorloper van Mondriaan lijkt ze aan het perfecte ideaal van onze tijd te voldoen. Een onafhankelijke vrouw, die misschien wel sociaal bewogen – al zijn daar geen aanwijzingen voor aangedragen – de eenvoudige boeren tot onderwerp van haar experimentele schilderijen verheft en in haar vorm de werkelijkheid soms zoveel geweld aandoet dat ze eerder bij de expressionisten of zelfs de abstracten thuishoort dan bij de Haagse of de Amsterdamse School. Bovendien, zo werd uit het archiefonderzoek duidelijk, gebruikt ze een fotocamera om haar composities te boetseren – ook dat horen we graag en al snel lijkt Robertson zo avant garde. Maar daar geven haar werk en de dateringen daarvan geen aanleiding toe. Ze is eigenzinnig in de manier van uitvoeren maar niet revolutionair. En daar is ook niets op tegen. Sterker – het past bij haar zelfstandige en steeds zoekende natuur om zich juist niets aan te trekken van wat er in de mode is of zal komen.

In 1912 herinnert ze zich dat ze meermaals door handelaars werd aangespoord om het een en ander wat mooier te maken ‘...maar dan was altijd mijn antwoord: wilt u het niet hebben? – goed. Anders moet u het maar nemen zoals ik het maak. En dan namen ze het niet, en ik schilderde geen lieve

gezichies, hield mij buiten de wisselende kunstbegrippen en andere invloeden’. (M.J. Brusse, “onder de mensen” Nieuwe Rotterdamsche Courant, 6 oktober 1912. Catalogus tentoonstelling pagina 139). Met andere woorden – Robertson is er allemaal niet zo mee bezig. Ploetert voort op haar manier en bereikt daarmee hetgeen noodzakelijk was: een inkomen voor haar en haar eveneens schilderende man, die amper verkocht, en hun opgroeiende dochter, die ook kunstenaar zou worden. Omdat de sterk reactionaire kunstmarkt ook toen al vooral dreef op de verkoop van wat 30 jaar eerder aan de orde was, nam de verkoop van haar werk toe naarmate ze ouder werd, en werden er steeds vaker werken van haar hand tentoongesteld. Haar consistente kwaliteit veranderde na 1900 niet radicaal en dus kon het gebeuren dat ze in 1920 op een tentoonstelling in Utrecht de tweede prijs wint voor een ingezonden werk dat al bijna 25 jaar oud was.

De tentoonstelling en het boek presenteren een stoer en bonkig geschilderd oeuvre van een kunstenaar die bij leven status onder kenners en vakbroeders genoot, die na haar dood in 1922 niet geheel is vergeten, maar toch amper in de belangstelling heeft gestaan. Nu, met een hernieuwde aandacht voor vrouwelijke kunstenaars en met het uitvoerig onderzoek dat aan de basis van deze tentoonstelling staat, hoort ze er voortaan weer bij. Niet als voorloper of als navolger, maar als een van de vele zeer getalenteerde kunstenaars waaraan eigenlijk meer aandacht zou moeten worden besteed. En dan heel graag op de elegante en verzorgde manier zoals dat in Den Haag is gedaan.

Tim Zeedijk is kunsthistoricus en werkt als projectleider tentoonstellingen

Suze Robertson maakte vele honderden figuurstukken en portretten. Geen van die koppen tonen lieve gezichies zoals ze het zelf omschrijft. Ze wilde duidelijk geen pleaser zijn en maakt haar schilderijen met stevige strepen en een dik impasto. Haar tekeningen in zwart krijt ruw en krassend. De aquarel Hoekje van het atelier laat een andere kant van haar talent zien. De lastige techniek van het werken met waterverf, waarbij één verkeerde keuze de boel volledig laat instorten, krijgt in de handen van de steeds zoekende Robertson een wonderlijke balans. Hier is ze op het allerlaatste moment gestopt – een extra laag of toon en er was van het blad niet veel meer overgebleven dan een donkere vlek. Maar juist daarom is dit misschien wel een van haar meesterwerken. Traditioneel in onderwerp en techniek – een stilleven in aquarel – maar monumentaal en eigenzinnig in de uitvoering.

Suze Robertson. Eigenzinning.
Toegewijd. Modern.
24 09 2022 – 05 03 2023
Museum Panorama Mesdag.
Zeestraat 65, Den Haag

Suze Robertson, Hoekje van mijn atelier, ca 1898 – 1903, Waterverf op papier, 650 x 453 mm, collectie Groninger Museum NB - Omdat werken op papier kwetsbaar zijn, wordt deze aquarel pas vanaf midden december tot begin maart getoond in zaal 1 van het museum.

